

Бура односи све што није трајно

Разговор с Катјом Михурко Пониж водила Биљана Дојчиновић

Проф. др Катја Михурко Пониж

Катја Михурко Пониж је редовна професорка на Факултету за хуманистику Универзитета у Новој Горици, где предаје словеначку књижевност и родне студије. У истраживањима се бави представама женскости и маскулинитета у књижевности, нарочито у словеначкој књижевности. Бави се такође и женским покретом пре Другог светског рата, а интегрисала је дигиталну хуманистику у своја истраживања књижевности. Проф. Михурко Пониж је управница Истраживачког центра за хуманистику на Универзитету у Новој Горици. Ауторка је шест научних монографија: *Drzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti* [Дрско другачија: Зофка Кведер и представљање женскости], *Labirinti ljubezni v slovenski književnosti od romantike do II. svetovne vojne* [Лавиринти љубави у словеначкој књижевности од романтизма до Другог светског рата], *Evine hčere konstruiranje ženskosti v slovenskem javnem diskurzu 1848-1902* [Евине кћери: конструкције женскости у словеначком јавном дискурсу 1848–1902], *Zapisano z njenim peresom: prelomi zgodnjih slovenskih književnic s paradigmo nacionalne literature* [Записано њеним пером: Словеначке књижевнице раскидају с парадигмом националне књижевности], *Literarna ustvarjalka v očeh drugega* [Књижевница у очима

другог аутора: Студије о рецепцији, књижевним контактима и биографском дискурсу]. *Od lastnega glasu do lastne sobe* [Од сопственог гласа до сопствене собе]. Уредница је критичког издања *Сабраних дела Зофке Кведер*, од којих је до сада објављено пет томова. Од 2021. води пројекат *Преображаји интимности у књижевном дискурсу словеначке модерне*.

Међународна летња школа INTIMACY IN WOMEN'S WRITING AND READING одржана је у Љубљани крајем августа ове године с великим успехом. Иницирала си и водила ову школу, која је окупила више од 20 студената и студенткиња, као и десетак професорки из целе Европе током једне радне и истраживачке недеље. Одакле је потекла идеја о интимности у женским текстовима?

Када сам 2021. године учествовала на радионици о интимности на Универзитету у Гетеборгу, схватила сам да је интимност појам којем сам се враћала у оквиру својих истраживања о роду и књижевности, али да се при томе нисам интензивно бавила његовим теоријским и методолошким дискурсом. Пошто сам га детаљно проучила, пријавила сам пројекат под називом *Преображаји интимности у књижевном дискурсу словеначке модерне*. Пројекат је од новембра 2021. финансиран од стране словеначке и чешке агенција за истраживања. Када смо у оквиру пројектног тима размишљали о томе како бисмо могли да се бавимо овом темом у различитим групама, учинило нам се да је летња школа за студенте савршено место. Истовремено смо планирали летњу школу у оквиру СЕЕПУС мреже *Women Writers in History Network*. Било ми је веома драго када су се колегинице у тој мрежи сагласиле да интимност буде тема наше прве летње школе.

Учествовала си у неколико међународних пројеката – у две COST акције, од којих је једна била о женском књижевном стваралаштву а друга се бавила читањем на даљину, гостовала си као предавачица на докторским студијама на Универзитету у Београду у оквиру пројекта о периодици, учествовала си у мобилности преко Еразмуса на више универзитета, а пре три године си оформила мрежу о женској књижевној историји у оквиру СЕЕПУС-а. То захтева напоран рад, истраживачки и организациони, да не помињем потешкоће које су нам донеле 2020. и пандемија. Како успеваш да изађеш на крај са свим тим обавезама? Који су циљеви и какве су добробити СЕЕПУС-а и других пројеката?

Тачно је да учествовање у пројектима исцрпљује, али то је и начин да се ради у групи, што ме обогађује и инспирише. Истраживање није само рад, то је отварање нових видика. И у истраживању женске књижевности, као и у дигиталној хуманистици, истраживачи долазе до нових важних открића, а често треба да се доказују у традиционалним, чак и конзервативним, срединама. Они нису само моје колегинице и колеге, већ и модели на које се угледам. Наравно да много тога зависи од средине у којој радим. Мој син је сада студент па више нисам оптерећена бригом о детету, што је проблем многих младих истраживачица и истраживача који није увек лако решив. Сигурна сам да се без свих ових пројеката, без сталне интеракције с колегиницама и колегама који раде на сличним темама, не бих развила као научница. Од њих сам научила много и о животу, не само о књижевности.

Нови пројекат је и Рута књижевница коју је иницирао Форум словенских култура. Недавно је Рута добила сертификат Европске комисије и постала једна од 48 њених рута. Ти си од почетка учествовала у оснивању тог културно-туристичког пута. Прошле године је објављена и књига о ауторкама уврштеним у Руту, а ти си била једна од уредница. Како би описала почетну идеју и шта су твоји планови у вези са тим пројектом?

Сви ми који се бавимо књижевницама знамо да, са изузетком неколико такозваних канонизованих ауторки, њихов рад није довољно познат нити цењен. Знамо и да због тога девојке и жене не познају сопствену историју, не знају како су храбре и успешне њихове преткиње биле. Културна рута о женама писцима омогућава да се о њиховом раду сазнаје на начин другачији од оног којим се у школи учи о књижевности. Мислим да је изузетно важно да књижевнице постану видљиве у топографији града – захваљујући споменицима и другим објектима који служе сећању на њих и привлаче пажњу. Сертификат Савета Европе је један од кључева за врата која су до сада можда била затворена, јер у многим градовима одговорни за туризам не знају колико ауторке могу бити занимљиве посетиоцима. На путу ка Београду, где данас разговарамо на моје велико задовољство, зауставила сам се у Славонском Броду. Тамо је Ивана Брлић-Мажуранић „видљива“ не само на централном тргу, захваљујући споменику, већ и у другим деловима града. Ручала сам у ресторану чији је један зид у целини посвећен њој и њеним делима. То је оставило утисак на мене. Огулин, њено родно место, има музеј који представља сјајан пример комбиновања књижевности и културног туризма.

Предајеш на Универзитету у Новој Горици. То је млад универзитет на граници Словеније и Италије. Има ли симболике у тој локацији?

Да, то је место интеркултуралности, место чији су се становници борили за очување свог језика током фашистичког режима и све се то осећа на самом Универзитету и у региону. Ту често дува јака бура и волим да кажем да она собом односи све што није трајно, све површно. Мислим да смо ми који творимо језгро Универзитета срасли током година (тамо сам око 15 година) с тим изузетним пределом на раскршћу словеначке, италијанске и фурланске културе.

Са тог чворишта култура у прошлом веку је много жена одлазило у потрагу за зарадом ради бољитка својих породица. Њихове приче су потресне и историјски изузетно занимљиве. Ко су биле Александринке и како се сада чува успомена на њих?

Александринке су биле жене које су одавде одлазиле да раде у Египту, после отварања Суецког канала. Обављале су различите послове у домаћинствима у Александрији и Каиру. Биле су служавке, куварице, гувернанте, дојиље, дружбенице. Често су одлазиле у Египат да би зарадиле за мираз, али и да би помогле породици. Нарочито су у време фашистичких власти, када су сељаци плаћали висок порез, доносиле приход који је обезбеђивао да се земља не прода фашистима. Истраживања о њима почела су тек после 1990, а данас постоје бројне научне студије, документарни филмови, књижевна дела, као и важан музеј који воде чланице Удружења за очување културног наслеђа Александринки.

Зофка Кведер је предмет твог трајног истраживања. Какво је њено место у историји словеначке књижевности и како је то она „дрско другачија“? Такође, где је њено место међу ауторкама и њиховом транснационалном историјом?

Зофка Кведер је без сумње ауторка која има место у словеначкој књижевној историји, мада не као њен савременик Иван Цанкар. Она је, међутим, присутнија у међународном истраживањима, јер су је открили и научници који проучавају модернизам у делима ауторки из средње Европе. Њена храброст пре свега почива у чињеници да је прекорачила границе родних улога које је друштво постављало, као и границе међу културама у свом времену. Увела је много нових тема у словеначку књижевност, нарочито веома сложене женске ликове и различите представе о женствености. Била је и важна посредница између чешке, хрватске, српске и немачке књижевности. Створила је и изузетно широку мрежу која је обухватала важне интелектуалце и феминисткиње њеног доба.

Каква је улога ауторки у словеначкој књижевној модерни? Како тема интимности у њиховим делима мења поглед на „универзалну“, то јест – мушку књижевну историју? Какав је случај с регионалном и европском књижевном сценом?

Ауторке „модерне“ обогатиле су словеначку културу другачијим погледом на свет. Словеначки аутори су покушали да се уживе у женска осећања и начин размишљања, али је то у ретким случајевима успевало, јер су обично пројектовали сопствене погледе, често трауме, на женске ликове. Најзад, важно је то што су ауторке увеле теме које њиховим мушким колегама нису биле занимљиве: женска пријатељства, лезбејске везе (без негативне представе такозваног лезбејског зла), женску креативност и уметност, вишеслојне слике материнства, без католичке идеализације и морализације, женску сексуалну жудњу и друге.

Да ли тај дух пробоја постоји и у савременом словеначком женском стваралаштву?

Савремене ауторке пишу сјајну књижевност, и мада нису превођене толико као мушкарци (према речима сјајне романијерке Сузане Тратник), многа њихова дела су преведена, тако да их препоручујем.

Шта планираш у наредном периоду, у следећих годину или две дана? Од ове године си чланица редакције Књиженства – имаш ли неке идеје или сугестије у вези са будућношћу часописа које би одмах могла да нам кажеш?

Веома бих волела да видим како се транснационално истраживање ауторки наставља у неком новом европском пројекту. Пројекти попут мреже *Women Writers in History* у оквиру СЕЕРУС-а, *Руте књижевница* или наше радне групе у DARIAN-и, важни су ради сусрета и размене знања и искустава, али за висококвалитетно истраживање потребно нам је стабилно финансирање током барем две године, што би дало простора и младим истраживачима да наставе наш рад.

Радујем се што сам чланица редакције *Књиженства*, часописа који веома ценим. Верујем да треба да одржи фокус на ауторкама из словенског света и надам се да ће ускори бити и у бази SCOPUS.